

Parte primeira
Introdución

Presenza
global do
cooperativismo
en Galicia

Capítulo I: **Obxectivos e metodoloxía**

1.- Obxectivos

Diversas razóns fan necesario un esforzo, tanto de recolleita e síntese da información sobre a situación das cooperativas en Galicia, como de posta en común das ideas básicas de todos os implicados, respecto á problemática actual e ás alternativas posíbeis:

- A importancia crecente do cooperativismo na actividade económica e social de Galicia, con forte e diversificada presenza cuantitativa en sectores claves da nosa estrutura produtiva: agro, mar, industria e servizos.
- O seu transcendente significado cualitativo, polo seu valor social e pola súa incidencia en aspectos determinantes do crecemento e do benestar: procesos de transformación e incremento do valor engadido no sector primario, iniciativas de fomento do autoemprego e atención, con fórmulas innovadoras, a nacentes demandas sociais na industria e nos servizos.
- A relevante proxección e o potencial do cooperativismo para a cohesión e o desenvolvemento equilibrado en diferentes sectores de actividade en todo o territorio.
- A conveniencia e a oportunidade de difundir, no conxunto da sociedade galega e entre os eventuais beneficiarios, as maneiras coas que este xeito de organización achega un maior peso ao desenvolvemento social e empresarial.
- Os desafíos que para a subsistencia e o progreso das cooperativas e as pequenas e medianas empresas presentan os novos escenarios globalizados e a maior competencia, e a necesidade de termos ferramentas analíticas acaídas para elas.

- E, por último, o recente proceso de adaptación normativa e institucional, na procura de máis acaídos instrumentos de promoción e ordenación do sector, que reforza e potencia as posibilidades de actuación dos órganos da Administración con competencias na materia, ao tempo que crea novas organizacións que posibilitan a participación dos representantes do movemento no proceso de elaboración de propostas e toma de decisión das alternativas.

O Libro Branco que agora presentamos tenta ser un instrumento útil e básico para a correcta condución dese proceso.

En consecuencia o Libro Branco oriéntase cara a dous obxectivos fundamentais: elaborar –sobre bases científicas, e cun procedemento participativo que se beneficie dende o seu comezo da experiencia e coñecementos acumulados no contorno– un informe de raíz sobre a situación do conxunto do cooperativismo en Galicia, e achegar materiais ordenados de síntese que permitan sentar as bases para a elaboración participada dun plan estratéxico para o cooperativismo galego.

A consecución do primeiro dos obxectivos implica:

En primeiro termo, e por razóns de consistencia e operatividade do resto do traballo, a utilización e/ou recollida da información censal máis recente e actualizada. Tomando como base e aproveitando o esforzo de depuración rexistral realizado pola Administración, e complementándoo, alí onde cumpra, con datos obtidos noutras fontes secundarias de organismos ou asociacións relacionadas co movemento.

A achega relevante neste punto céntrase na subministración de información utilizábel para perfilar máis nitidamente o censo do cooperativismo realmente existente, o que contribuirá a fixar de vez a visión panorámica do alcance do movemento cooperativo en Galicia e servirá de base sólida para facer máis fácil e eficaz a actualización futura

Implica a aplicación de métodos estatístico-cuantitativos para a elaboración e identificación dunha mostra numerosa de casos representativos, tanto do conxunto do movemento como das súas distintas clases.

E implica a obtención, mediante entrevistas con exhaustivos cuestionarios elaborados coa participación dun amplo grupo de asesores, de información de base, in situ, a través dun amplo traballo de campo que se orienta en tres direccións: as propias cooperativas a través dos seus representantes; directamente, e sen intermediación, os seus socios; e aquelas organizacións e persoas relevantes polas súas relacións co movemento (cooperativas de segundo grao, organizacións de intercooperación, asociacións e federacións, expertos, promotores etc...).

O emprego do procedemento científico permite superar o fragmentario estadio actual das análises –ben sexan as contadas análises sectoriais ou ben as máis ou menos intuitivas, baseadas en impresións subxectivas, ou fundadas en experiencias singulares– para establecer fidedignamente cal é a composi-

ción interna real do movemento e identificar con precisión a súa diversas tipoloxías (características e peso de cada tipo). Adicionalmente o procedemento empregado garante a representatividade e fiabilidade do estudo, en tanto que extrapolábel ao conxunto de Galicia.

Achega, como valores máis destacados, a recollida de información obxectiva sobre a situación real da que hoxe non se pode dispoñer noutras fontes, e tamén permite coñecer as valoracións e opinións directas, dos actores.

Por outra banda o Libro quere ofrecer un conxunto de información abundante, apoiada na bibliografía e estudos previos, así como en proxectos similares realizados tanto para o conxunto do Estado como noutras comunidades autónomas. E reforzada tamén na medida en que a interacción, a experiencia, posición e coñecementos previos dos integrantes da equipa responsable, así como a representatividade e cualificación do grupo asesor, posibilita a elaboración de cuestionarios que interroguen sobre todos os aspectos relevantes.

Así mesmo información diversa, en tanto que contemplará os aspectos máis xerais e troncais para todas as cooperativas, considerando todo aquilo que as cooperativas, como xeito de organización sectorial e empresarial, teñen en común. Pero reservando un espazo propio para a análise das particularidades, sectoriais e de actividades, de cada clase, en tanto que operan condicionantes específicos e diferentes e arrancan de distintos puntos de partida. Adicionalmente abórdanse de maneira particular aqueles novos eidos, sectores ou actividades, nos que a pesar da súa incipiente implantación, o potencial achegamento do cooperativismo semella especialmente indicado para vertebrar o desenvolvemento. E, por último, tamén se identifican os valores e potencialidades da fórmula en relación con aspectos nucleares do devir económico-social: a organización empresarial, o desenvolvemento territorial, a sustentabilidade, o emprego, o benestar social, etc.

Información plural, pola variedade de situacións, posicións e perspectivas dos entrevistados; e información veraz, en canto que testada cos procedementos *ad hoc* habitualmente utilizados neste tipo de análise.

Ademais o procesamento, estudo e análise da información obtida para a elaboración do Libro Branco, permite fortalecer un pre-diagnóstico sobre o estado real do movemento, identificando as súas debilidades, ameazas, fortalezas e oportunidades e supón, como balance conxunto desta fase, a elaboración do primeiro documento destas características que se refira á globalidade das cooperativas en Galicia, avanzando no camiño aberto por estudos similares realizados para o conxunto do Estado ou noutras comunidades, e mellorando o nivel actual do coñecemento galego nesta materia.

Adicionalmente o nivel de participación e representatividade inherente á metodoloxía proposta afianza os resultados.

A consecución do segundo dos obxectivos, relacionado co proceso de elaboración dun Plan Estratégico, implica:

Contribuír á organización do debate no tocante á ordenación dos contidos do mesmo, achegando para iso non só textos que poidan servir como borradores para a discusión, senón tamén a proposta de distribución de temáticas que garantan, a un tempo, o tratamento polo miúdo dos asuntos máis relevantes e das situacións máis específicas, sen detrimento das necesarias conclusións de conxunto.

As vantaxes do proceso proposto derivan do método de participación escollido: permite a colaboración de todos os implicados (administración, representantes e expertos); garante a comunicación entre todos eles que posibilita a recollida e a síntese de todas as visións e demandas; lexítima, dende o consenso, as decisións; identifica as prioridades de actuación, así como as responsabilidades de cada axente; implica e compromete a todos, cada un dende a súa situación; e dá contido e norte fortalecedor ás actuacións de institucións e organismos, algúns de recente creación, como o Consello Galego de Cooperativas.

2.- Metodoloxía

A mencionada busca de rigor e participación na elaboración do Libro orienta a conformación da equipa encargada del, que integra a persoas procedentes de varios ámbitos: a administración, a través da Dirección Xeral de Relacións Laborais, que concentra a maior parte das competencias autonómicas en materia de promoción e rexistro cooperativo; expertos en áreas de especial relevancia no devir cooperativo, como a agricultura, o mar ou os servizos sociais; as propias cooperativas, a través de membros destacados das súas organizacións máis representativas, a Asociación Galega de Cooperativas Agrarias (AGACA), a Unión de Cooperativas de Traballo Asociado (UGACOTA), a Unión de Cooperativas de Ensino de Traballo Asociado de Galicia (UCETAG) e a Federación de Empresas Cooperativas (SINERXÍA); ademais da Universidade. O acceso fluído a información, a experiencia, os contactos co sector, a representatividade e o método de traballo colexiado identifican as sinerxías pretendidas.

Por outra parte a intención de facer do Libro Branco un Informe de raíz sobre a situación do cooperativismo en Galicia obriga a afianzar as análises cun forte soporte empírico. Por isto a obtención de información debía ser a primeira tarefa a abordar.¹

1 A elaboración de cuestionarios, toma de datos e gran parte do contido dos capítulos III, IV, IX e X foron elaborados a partir dos traballos do P.I.C. EQUAL-ESPADELADA ES-313 que trata de desenvolver o proxecto “*EQUAL-ESPADELADA: A xestión do cambio nas cooperativas do ámbito rural de Galicia e o seu contorno socioeconómico*”, conxuntamente entre a Consellería de Asuntos Sociais, Emprego e Relacións Laborais (Dirección Xeral de Relacións Laborais), Consellería de Innovación, Industria e Comercio (Dirección Xeral de Comercio e Consumo), Unión de Cooperativas Asociación Galega de Cooperativas Agrarias (AGACA), Unión Galega de Cooperativas de Traballo Asociado (UGACOTA), Sociedade Galega de Prevención de Riscos Laborais (SGPRL) e Fundación Instituto Tecnolóxico de Galicia (ITG).

2.1.- A depuración censal: o mapa do cooperativismo activo en Galicia

O universo de referencia é, en primeira instancia, o conxunto de empresas oficialmente rexistradas, en tanto que a consecución dos trámites rexistrals é requisito indispensable para o acceso á condición de cooperativas. Pero con independencia do valor que para os efectos de análises diacrónicas teñan os datos históricos acumulados, era preciso depurar tanto as cooperativas inscritas e que non chegaron a ter actividade como as que deixaron de ter actividade, para identificar o cooperativismo activo, o realmente existente na actualidade en Galicia.

O mapa do cooperativismo activo de Galicia (en adiante MAPA) elaborouse a partir do Directorio de Sociedades Cooperativas publicado pola Xunta de Galicia, dentro do Plan Galego de Estatística, co obxecto de dar a coñecer a estrutura e localización das sociedades cooperativas dentro do ámbito territorial da comunidade autónoma. A súa elaboración tomou como fonte os datos do Rexistro de Cooperativas de Galicia pechados en marzo do 2000 (Consellería de Xustiza, Interior e Relacións Laborais, 2000).

Este directorio foi actualizado, con referencia ao mes de outubro de 2002, mediante anexo elaborado polo mesmo procedemento e publicado no presente ano (Consellería de Xustiza, Interior e Relacións Laborais, 2002). Os datos necesarios para complementar estas publicacións ata a data de peche do MAPA foron proporcionados polas mesmas fontes indicadas anteriormente.

Co universo de referencia actualizado, os obxectivos centráronse basicamente en identificar aquelas cooperativas activas, desbotando aquelas nas que non puidera constatarse a súa actividade, aínda que figurasen inscritas nos rexistros de cooperativas. As actuacións realizáronse no marco do Proxecto Espadelada (PIC.EQUAL.ES313. "Espadelada") no que participa activamente a Consellería de Asuntos Sociais, Emprego e Relacións Laborais, competente en materia de rexistro de cooperativas, así como asociacións de cooperativas representativas do sector.

Definidos os obxectivos aplicouse unha metodoloxía que combinou varios criterios ou filtros baixo o denominador común de garantir a fiabilidade da información acadada e un tratamento unificado. Así, mediante axentes externos realizouse unha revisión en profundidade dos libros e expedientes existentes nos rexistros de cooperativas, tanto provinciais como centrais, dirixida a formar unha base de datos coas entidades que inscribían algún acordo social que denotara a súa actividade nos últimos tres anos. A duración deste período, considerouse en base ao período máximo de renovación de órganos sociais (catro anos) de acordo cos estatutos sociais destas sociedades que toman como referente o máximo establecido na derogada Lei 3/1987, xeral de cooperativas, tendo en conta que as cooperativas que adaptasen os estatutos con posterioridade á entrada en vigor da Lei de cooperativas de Galicia, xa figuran con inscrición realizada nos últimos tres anos.

Este criterio, complementouse coa exclusión do cómputo de cooperativas activas daquelas cooperativas que non adaptaron os seus estatutos no calendario de carácter obrigatorio establecido na referida Lei galega, e que implicou a disolución de pleno dereito destas entidades, entrando en período de liqui-

dación. Excluídas as cooperativas en liquidación, e por suposto as extinguidas, rematouse o baleirado dos datos contidos nos libros de inscrición e incorporouse un novo criterio de constatación de actividade no ámbito rexistral, consistente na incorporación como activas daquelas cooperativas que legalizasen libros ou depositasen as contas anuais desde a entrada en vigor desta obriga no Rexistro de Cooperativas de Galicia (Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que se aproba o Regulamento do R.C.G.).

Rematada a depuración no ámbito rexistral, procedeuse a identificar cales das cooperativas inscritas dende a publicación da última actualización do directorio contaban con actividade, polo mesmo procedemento que o utilizado no citado anexo e validando os datos obtidos nel dada a súa recente publicación. Deste xeito contouse cunha base de datos inicial do MAPA que agrupaba como activas aquelas cooperativas identificadas nos procesos de depuración no ámbito dos rexistros e aquelas identificadas mediante o traballo de campo do anexo do directorio complementado cos obtidos para o período máis actual pola equipa de traballo seguindo o mesmo método.

O MAPA provisorio foi obxecto de dous novos filtros, o primeiro deles no ámbito interno da administración a través dos encargados do Rexistro e o segundo a través das asociacións de cooperativas. Estes filtros tiñan como obxectivo identificar a concordancia dos datos obtidos coa situación real das cooperativas incorporadas na base de datos nun dobre sentido, por unha parte identificar aquelas entidades que figurando no MAPA existía constancia da súa inactividade e polo tanto, unha vez comprobado, debían descartarse, e pola outra a incorporación daquelas que mediante o procedemento utilizado non figurasen incluídas a pesar de ter actividade, sempre e cando se comprobase este último extremo.

Coa aplicación dos filtros validáronse os resultados obtidos e pechouse a data 20 de marzo de 2003 o MAPA. Ben entendido que esta ferramenta non ten carácter estático. Pola contra, o dinamismo dos

CADRO 1: Ficha resumen do MAPA de Cooperativas Activas en Galicia.

Denominación da cooperativa:
Enderezo:
Concello:
Provincia:
Código Postal:
Clase:
C.N.A.E.:
Capital social mínimo:
Número inicial de socios:
Rexistro no que figura inscrita:
Número de rexistro:
Data primeira inscrición:
Situación:
Observacións:

proxectos empresariais cooperativos obriga a mantelo actualizado permanentemente so pena da súa obsolescencia, e nese aspecto estase a traballar actualmente no marco do citado proxecto Equal.

O resultado e o MAPA do Cooperativismo activo en Galicia, un esforzo de depuración e de establecemento da base censal, que afianza as actualizacións futuras e que constitúe un referente sólido para calquera análise. Contén, para cada cooperativa, os datos singulares de recoñecemento, algunhas circunstancias da súa etapa constituínte e a identificación da súa clase e actividade. (CADRO 1).

2.2.- A definición da mostra de cooperativas

A partir da informatización dos datos censais básicos do Mapa procedeuse á clasificación do universo cooperativo en función de variábeis cardinais entre as que se incluíron: clase, tamaño (atendendo ao numero de socios fundadores), localización no territorio (atendendo nas clases en que proceda tanto a distribución provincial como a localización no ámbito urbano, dalgunha das sete cidades, ou rural) e obxecto de actividade (naquelas clases –agrarias e cooperativas de traballo asociado– de forte peso no conxunto). Tal agrupación fixo posíbel definir unha mostra de 102 cooperativas representativa da globalidade do movemento que debe permitir que as conclusións alcanzadas sexan extrapolábeis ao conxunto poboacional. (CADRO 2).

CADRO 2: Mostra de cooperativas empregada.

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia
Nº de cooperativas	39	17	20	26	102
C. Traballo asociado	16	6	13	14	49
3 socios	3	3	4	3	13
4<=10	10	3	8	7	28
>10	3	—	1	4	8
C. Agrarias	11	11	5	3	30
<45 socios	1	1	2	1	5
46-120	3	1	—	—	4
121-300	1	6	2	1	10
>300	6	3	1	1	11
Vivenda	4	-	-	3	7
Ensino	2	-	1	2	5
Transportes	2	-	-	1	3
Servizos	1	-	-	1	2
Consumo	1	-	-	1	2
CEC	1	-	1	-	2
Mar	1	-	-	1	2

Nota: Cooperativas de explotación en común da terra (CEC).

Fonte: Elaboración propia.

A mostra xerada supón un erro mostral do 7,81% para un nivel de confianza do 90% e para o caso máis desfavorábel de $p=q=0,5$, o que significa un resultado razoábel dadas as restricións temporais e orzamentais que concorreron e atópase dentro dos límites aceptábeis neste tipo de estudos. Por outra banda, tal e como se deriva da comparanza entre a distribución mostral e a distribución da poboación, resulta significativamente representativa da poboación obxecto de análise, se ben diminúe en particular para algunhas clases (servizos, mar, explotación en común da terra) que dado o seu cativo peso no conxunto e o seu reducido número absoluto requirirían un incremento excesivo da mostra final, que desbordaría as posibilidades do estudo. Por iso as súas análises, en canto se apoién en datos mostrais, deben tomarse, máis que no seu estrito significado cuantitativo, na súa dimensión cualitativa, como indicadores de tendencias. (CADRO 3).

CADRO 3: Ficha Técnica resumen. Mostra de cooperativas.

Universo poboación	Cooperativas de Galicia
Ámbito	Comunidade Autónoma de Galicia
Método recollida de información	Entrevista presencial
Unidade mostral	Responsábel de cada cooperativa
Censo poboacional	1.004 cooperativas
Tamaño mostral	102 cooperativas
Erro mostral	7,81%
Nivel de confianza	90%
Procedemento de mostraxe	Entrevista Presencial
Data traballo de campo	10-Xuño / 20 Xullo 2003
Data traballo de campo espadelada	Outubro 2002 / Abril 2003

Fonte: Elaboración propia.

2.3.- O grupo de axentes cualificados

Paralelamente procedeuse á constitución do grupo asesor de axentes cualificados. Conformado seguindo criterios de capacitación, representatividade, e non exclusión, invitouse a achegar as súas opinións a destacados axentes das diversas instancias relacionadas co mundo cooperativo. Conformaron o grupo inicial 108 persoas dos distintos niveis –técnicos e políticos– da Administración con competencias na vida das cooperativas, do mundo científico-universitario con investigacións realizadas na materia, das diferentes asociacións cooperativas, do colectivo de asesores e profesionais independentes implicados, así como destacados líderes –presidentes, outros membros dos consellos reitores, xerentes– de sinaladas experiencias cooperativas. Incorporáronse tamén as opinións das institucións representativas dos axentes económicos e sociais –asociacións empresariais e sindicais– e daquelas fórmulas asociativas integradas no universo da economía social con actividades próximas as do cooperativismo. Por último, ademais de recoller xuízos respecto de todas as clases de cooperativas tense prestado especial atención a recollida de opinións naqueles sectores que poden significar novos eidos de actuación das cooperativas. (ANEXO 1).

2.4.- A definición da mostra de socios

A selección dos máis de 900 socios das cooperativas para entrevistar estivo orientada por dous criterios: a representatividade, que se garante polo procedemento mostral elixido; e a busca de informacións reveladoras do estado de opinión do común da base social das cooperativas. Este segundo criterio aconsellaba excluír da mostra, onde fora posíbel, aos presidentes ou persoas responsábeis, en tanto que xa se expresaran na entrevista as cooperativas; mutatis mutandis aplicouse o mesmo criterio para excluír os membros dos Consellos Reitores². Adicionalmente tal sistema evita reiteracións e permite utilizar as opinións dos socios como contraste/referendo das opinións dos dirixentes. De aí tamén que a poboación de referencia estea constituída polos socios das 102 cooperativas entrevistadas previamente.

En calquera caso, a mostra deseñouse procurando unha afixación convencional que combinase, a máis daqueles sinalados, unha suma de criterios: diferenzar as cooperativas agrarias das de traballo asociado e das “outras” clases; adecuar o anterior a un tamaño mostral global determinado de 900 unidades; dotar á mostra de proporcionalidade interna por sexo; restrinxila aos socios individuais ordinarios, prescindindo pois de persoas xurídicas e de socios excedentes, a proba, etc., como modalidades de vinculación menos frecuentes; así como abordar a todas as cooperativas que definen o universo convencional, cun peso proporcional ao dos seus asociados en cada estrato de clase, na medida do posíbel, pero procurando evitar a saturación submostral en cada unha.

Partindo do anterior, a relación entre o universo e a mostra, globalmente e nos tres segmentos que se aludiron, con expresión dos niveis de erro estatístico resultantes, é a que consigna a táboa adxunta. En relación cos datos dela cómpre sinalar que reflicten uns cálculos do erro en mostraxe aleatoria simple, para unha variábel de proporcións, na hipótese dunha variabilidade máxima $-p=q=0,5-$ e para un nivel de confianza do 95,5%. Ademais, as incidencias acaecidas na mostraxe, levando ao final as mínimas modificacións neses tamaños –o tamaño mostral real foi de 907 unidades–, non repercutiron nos niveis de erro previstos.

CADRO 4: Universo e mostra de socios por clase agregada de cooperativa.
Valores absolutos e erro estatístico estimado

Clase	Universo	Mostra	e= ±%
Agrarias	9.063	309	5,6
Traballo asociado	418	294	3,2
Otras	2.614	297	5,5
Total	12.095	900	3,2

Fonte: Elaboración propia.

2 A excepción son as Cooperativas de Traballo Asociado, cunha media de socios moi pequena e onde, por tanto, hai poucas variacións entre o conxunto de socios e o Consello Reitor.

Para darlle operatividade á mostraxe, demandouse a cada cooperativa un número de referencias telefónicas, distribuídas en razón do sexo dos socios, correspondente ao triple de unidades submostrais imputadas á mesma, para poder practicar as eventuais reposicións por ausencia, ilocalización, negativa, etc. Do marco de mostra así constituído, extraéronse aleatoriamente, dentro de cada cooperativa e respectando a proporcionalidade por sexo, ás unidades que conforman a mostra. De todas as formas, a ficha técnica que se ofrece resume as principais características da enquisa.

CADRO 5: Mostra de socios. Ficha técnica resumo

Universo poboación	Socios Ordinarios das 102 cooperativas consideradas na mostra da enquisa nelas.
Ámbito	Comunidade Autónoma de Galicia.
Metodo recollida de informacion	Enquisa telefónica asistida por ordenador.
Unidade mostral	Socio
Censo poboacional	12.095
Tamaño mostral	907 –real–
Erro mostral	3,2% –para datos globais–
Nivel de confianza	95,5%
Procedemento de mostraxe	Extracción aleatoria a partir dun marco constituído, tamén aleatoriamente, polas propias cooperativas, con extratificación proporcional por sexo.
Data traballo de campo	14/22 outubro 2003

Fonte: Elaboración propia.

2.5.- A elaboración dos cuestionarios

Simultaneamente a equipa de traballo procedeu á elaboración dos cuestionarios destinados aos representantes das cooperativas. É froito da revisión bibliográfica, da experiencia da equipa de traballo e, en boa medida no caso das cooperativas agrarias e das cooperativas de traballo asociado de ámbito rural, da adaptación de cuestionarios previos de recente elaboración realizados e utilizados por parte dos membros da equipa noutra investigación que se está a desenvolver en paralelo, o mencionado proxecto PIC.Equal ES313 “Espadelada”.

O cuestionario presenta variedade de formatos, en tanto que contén unha parte xeral, centrada nos aspectos comúns para todas elas –como os datos básicos de identificación e tamaño, orixe, composición e características sociais, os sistemas de toma de decisións, participación en entidades asociativas e de intercooperación, relacións coa administración, formación etc.– pero tamén partes específicas que semellan obrigadas para recoller as obvias diferenzas nas características da actividade das cooperativas de cada clase (actividades, mercado, estrutura produtiva, inserción no tecido produtivo, produción e emprego, financiamento, resultados económicos, incidencia das políticas públicas, etc...). A resultante son cinco formatos diferentes: para as cooperativas agrarias, de traballo asociado, vivenda,

outras clases (que inclúe servizos, transporte, consumidores e usuarios e mar), e explotación en común da terra. Por outra banda, na formulación das cuestións tendeu á obtención de información obxectiva e procesábel, a través de preguntas preformadas ou pechadas, sen detrimento de incluír outro tipo de cuestións, semiestruturadas e abertas, para recoller aqueles aspectos máis valorativos e de opinión. (ANEXO 2).

No que atinxe aos cuestionarios dirixidos aos axentes cualificados tiñan como obxectivo coñecer a opinión sobre o presente, a realidade actual, e o futuro do cooperativismo: o posíbel —considerando as debilidades, ameazas, fortalezas e oportunidades— e o desexábel, considerando tamén as alternativas de mellora. Interesaba abordar o máximo de temas tópicos, pero ao mesmo tempo evitando unha entrevista en exceso “dirixida” que obrigara ao entrevistado a dar múltiples respostas concretas e breves en detrimento da expresión das súas opinións en aspectos non contemplados. A opción escollida pretendeu resumir os principais tópicos e conciliar a necesidade de limitar en número as preguntas para garantir unha resposta tan suficientemente ampla como desexara o entrevistado pero, ao mesmo tempo, tentando concibir un número mínimo de cuestións o suficientemente evocadoras como para “levar” ao entrevistado a tratar os temas *a priori* considerados importantes, o que había de permitir unha entrevista máis ordenada e posibilitar a obtención de respostas de máis fácil homoxeneización *a posteriori*. No seu formato son preguntas abertas, mais indicadas para o tipo de información buscada. Ademais, a necesidade de recoller os xuízos específicos sobre cada clase, incluídos os sectores emerxentes, sen detrimento das consideracións máis xerais comúns ao conxunto do cooperativismo, determinou a elaboración dun cuestionario xeral e seis cuestionarios específicos (cooperativas agrarias, traballo asociado, servizos-consumo-transporte, mar, forestais, servizos sociais e integración social). (ANEXO 3).

No que respecta ao cuestionario dirixido aos socios a dimensión da mostra elixida condiciona o seu contido: obriga á formulación de preguntas pechadas e limita o número de preguntas que se realizan, por mor de converter en irrealizábel o posterior tratamento e análise dos datos obtidos. Nesa tesitura a selección das limitadas cuestións sobre as que interrogar debían centrarse nos principais aspectos que definen a percepción do socio acerca da cooperativa: as súas motivacións iniciais, o seu nivel e grao de compromiso, a súa valoración sobre a vida cooperativa en materias esenciais empresariais e participativas, a súa identificación de debilidades e fortalezas, as perspectivas de futuro ou o seu grao de satisfacción global. (ANEXO 4).

2.6.- O traballo de campo

O traballo de campo para a realización das entrevistas ás cooperativas realizouse, previo contacto telefónico para seleccionar o responsábel organizativo con maior grao de coñecemento e acceso aos datos, nos meses de xuño e xullo de 2003, mediante entrevistas presenciais no domicilio da cooperativa. A colaboración das asociacións e institucións representadas na equipa de traballo para a realización dos contactos permitiu alcanzar unha taxa de respostas do 100% das pretendidas, cun alto nivel de

resposta aos diferentes ítems do cuestionario, o que posibilitou a validez de todos os cuestionarios para os efectos da análise de datos.³

A realización de entrevistas aos axentes cualificados realizouse tamén, previo contacto telefónico e envío dos cuestionarios, nos meses de xuño e xullo do 2003 e, salvo excepcións⁴, mediante entrevistas presenciais no domicilio do entrevistado. Dos 108 seleccionados cubriron a entrevista 95, o que implica un nivel de respostas moi satisfactorio.

A realización de entrevistas aos socios para a enquisa correspondente verificouse por procedemento telefónico. Fíxose entre o 14 e o 22 de outubro; con reiteración de ata tres intentos, en días e horas diferentes, para cada fase da abordaxe de cada unidade, isto é: tres de contacto telefónico co domicilio, tres de comunicación directa co potencial informante, tres citas en aprazamento, antes de descartar unha unidade. Debe terse en conta que, no marco dunha cooperación altamente satisfactoria por parte das cooperativas, á hora de facilitar o marco de mostra, e dos socios para responder, as incidencias acaecidas non minguan en absoluto a validez e representatividade dos datos obtidos. Unha relativa excepción a isto constitúea, en sentido negativo, o segmento correspondente a cooperativas de vivenda, o que repercutiu no estrato que se denominou “outras”. Estas dificultades ocasionáronse polo rexeitamento de catro dos sete entes considerados a facilitar o referido marco.

2.7.- A información económico-financeira

Para levar a cabo a análise económica financeira utilízase a información contábel pública, relativa ao balance e conta de resultados do exercicio 2001, das sociedades cooperativas. Esta información mantén a estrutura xeral das contas anuais para calquera empresa e, polo tanto, non dispón de datos específicos relativos a estas empresas.

A mostra empregada neste caso non coincide coa do resto do estudo, aínda que abrangue a unha grande parte das cooperativas que a compoñen, agás no caso das sociedades cooperativas agrarias, das que si se dispón da información de todas elas. Deste xeito, a mostra redúcese a 75 empresas, das que 30 son sociedades cooperativas agrarias, 30 sociedades cooperativas de traballo asociado, 5 sociedades cooperativas de ensino, 3 sociedades cooperativas de vivenda, 1 sociedade cooperativa de explotación comunitaria, 1 sociedade cooperativa de mar e 5 doutras clases.

A metodoloxía empregada consiste na elaboración das contas anuais agregadas, tanto por clase de sociedade cooperativa coma por sector de actividade, cando isto é posíbel. Renunciouse ao traballo con valores medios xerais ao existiren importantes problemas de incoherencia ao pasar de valores individuais a medios e xerais, tras traballar con información relativa e non absoluta, o que conducía á exis-

³ As limitacions de tempo e a experiencia previa de realización de entrevistas con cuestionarios similares permitiron prescindir de enquisas piloto.

⁴ Seis entrevistados optaron por dar resposta a través do correo electrónico.

tencia de problemas de interpretación dos resultados acadados. Tendo en conta que calquera método empregado de forma illada ofrece unha información nesgada, recórrase á explicación de datos parciais cando a información presentada non sexa representativa dos datos individuais.

Ademais, os datos extraídos deben interpretarse coa cautela precisa, tendo en conta que unicamente se está a empregar a información correspondente ao exercicio económico 2001.

No estudo das diferentes clases, os criterios empregados para a subclasificación, realízanse tendo en conta a actividade, e están detallados na introdución correspondente a cada unha delas.

2.8.- O debate e a redacción do Libro Branco

Tras o procesamento, codificación e tratamento de datos e en consonancia co carácter participativo que orienta a elaboración do Libro Branco o esforzo do grupo de traballo dirixiuse á organización das Xornadas de discusión cos axentes cualificados. Concibidas como un instrumento de posta en común das opinións do colectivo, requiriron da previa síntese e ordenación das valoracións emitidas nas entrevistas individuais para os efectos de facilitar o desenvolvemento das discusións. Estruturadas en diversas sesións temáticas para cada clase de cooperativas, celebráronse en Santiago de Compostela nos días 14 e 16 de outubro do 2003, con asistencia da gran maioría dos entrevistados na fase previa. Obviamente as súas conclusións inspiran boa parte das reflexións contidas no Libro.

Da análise dos datos e a partir do traballo en equipa para a súa discusión, derivou a redacción dunha primeira proposta de Libro Branco. Da toma en consideración e da deliberación sobre a mesma no III Congreso Galego de Cooperativas, celebrado en Santiago de Compostela nos días 13 e 14 de decembro do 2003 xorde o texto que agora se presenta, un produto autónomo, un informe de base sobre a situación e a problemática do cooperativismo en Galicia, pero tamén unha materia prima, na medida en que os seus resultados, debidamente ordenados, poden constituír un soporte básico para o necesario e obrigado traballo consecuente: o da fase planificadora.